

GUIA DOCENT
CURS 2023-24

FITXA TÈCNICA DE L'ASSIGNATURA

Dades de l'assignatura	
Nom	Fenomenologia de la religió
Codi	211091
Titulació	Batxillerat en Filosofia
Curs	Primer
Semestre	2n
Crèdits ECTS	3 ECTS
Caràcter	Obligatòria
Mòdul	Formació bàsica
Universitat	Ateneu Sant Pacià
Horari	Dimarts, 9:10h-10:55h.
Professor/s	Aleix Bonfill
Descriptor	<p>El fet religiós és una dimensió irreductible en l'ésser humà, que des dels inicis i en les seves diverses expressions ha marcat profundament la història, les relacions socials, la cultura i el pensament. Aquesta assignatura proposa un primer apropament fenomenològic al fet religiós. En la primera gran part del curs, abordarem algunes qüestions preliminars i proposarem una primera introducció a la disciplina: plantejarem, d'entrada, els usos i les dificultats que suscita la noció mateixa de religió; farem, tot seguit, una introducció a la història de l'estudi del fet religiós, parant especial atenció a les aportacions dels principals representants de la ciència moderna de les religions; ens introduïrem, després, al mètode fenomenològic pròpiament dit, i, finalment, centrarem la nostra atenció en les aportacions principals d'aquest mètode a l'estudi del fet religiós, tot presentant breument els orígens d'aquesta disciplina. Un cop feta aquesta presentació general, en la segona gran part del curs ens acostarem al fenomen religiós a partir d'algunes de les seves manifestacions. Les propostes d'alguns pensadors singulars des d'inicis del segle XX fins a l'actualitat –com són Otto, Eliade, Girard, entre d'altres- ens ajudaran a acostar-nos a dimensions essencials del fenomen religiós des del punt de vista de l'objecte propi de la religió, de l'experiència que en fa el subjecte religiós i de les mediacions religioses. El nostre propòsit és adoptar una perspectiva no reduccionista que discerneixi les particularitats de cadascuna de les manifestacions religioses, tot posant en relleu l'especificitat del cristianisme, i ens permeti valorar també la pervivència del sagrat en contextos seculars.</p>
Modalitat de	Presencial

impartició	
Llengua	Català

Docent	
Nom	Aleix Bonfill
Departament	Departament de Filosofia i Humanitats
Despatx	
e-mail	abonfill.filosofia@edusantpacia.cat
Telèfon	934534338
Horari de tutories	Horari a convenir.

DADES ESPECÍFIQUES DE L'ASSIGNATURA

Contextualització de l'assignatura	
Aportació al perfil professional de la titulació	
Prerequisits	
No n'hi ha.	

Competències - Objectius	
Competències de l'assignatura	
Competències Generals	
<p>CG1. Que l'alumne sigui capaç d'adquirir coneixements generals bàsics sobre l'àrea d'estudi (filosofia i humanitats), partint de llibres de text avançats i incloent cada vegada més els grans clàssics i les monografies més importants.</p> <p>CG6. Que l'estudiant sigui capaç d'adquirir les habilitats necessàries per establir un diàleg fecund amb els productes d'altres cultures equivalents a la filosofia occidental.</p> <p>CG8. Que l'alumne sigui capaç d'adquirir habilitats d'elaboració o de defensa d'arguments amb consciència crítica i autocrítica.</p> <p>CG9. Que l'alumne sigui capaç d'adquirir compromisos ètics.</p> <p>CG10. Que l'alumne sigui capaç de saber reconèixer noves situacions i idees i de posicionar-se de forma personal i fonamentada. Que sigui capaç, per tant, de reunir i interpretar les dades rellevants d'un text o d'un problema per emetre judicis que incloguin una reflexió sobre qüestions d'índole social, científica o ètica.</p> <p>CG11. Que l'estudiant adquireixi habilitats analítiques i sintètiques pel que fa a fenòmens culturals d'alta complexitat; això és: que aprengui a descompondre els problemes i les qüestions de manera adequada a la resolució, aprenent alhora a establir les connexions necessàries amb altres aspectes de la pròpia disciplina o amb altres disciplines.</p> <p>CG14. Que l'alumne sigui capaç de treballar en equip interdisciplinari, tant a nivell professional (docència, empresa cultural, etc.) com investigador.</p> <p>CG15. Que l'alumne sigui capaç d'adquirir coneixements de cultures i costums d'altres països, i que aprengui a apreciar i a respectar la diversitat i la multiculturalitat.</p> <p>CG16. Que l'alumne sigui capaç de comunicar-se correctament de forma oral i escrita en català i en castellà, i que adquireixi una bona capacitat d'exposició i d'explicació, tant a nivell oral com escrit, per tal de dirigir-se tant a públics especialitzats com no especialitzats.</p>	
Competències Específiques (Mòdul: Formació bàsica)	
CE1. Que l'alumne sigui capaç d'adquirir les habilitats necessàries per començar a	

analitzar, comprendre i manejar sistemàticament la terminologia bàsica dels grans àmbits temàtics de la filosofia i a distingir-los segons la seva naturalesa, objecte i mètodes propis.

CE2. Que l'alumne adquireixi habilitats d'argumentació específicament filosòfiques fonamentals sobre les qüestions que s'estudiaran en els diversos camps temàtics de la filosofia, detectant problemes i apories, i sabent posicionar-se personalment de forma reflexionada, crítica, flexible i respectuosa amb les altres opinions.

CE4. Que l'alumne sigui capaç de copsar, distingir, comprendre i situar en els seus contextos els trets fonamentals del fet religiós en les seves diverses manifestacions històriques individuals o col·lectives, les seves repercussions culturals generals, les diverses teories que han tractat de donar-ne raó i el conjunt de problemes filosòfics que aquests fets i teories posen en relleu.

BLOCS TEMÀTICS I CONTINGUTS

Continguts – Unitats Temàtiques
UNITAT 1: Qüestions preliminars i introducció general a la fenomenologia de la religió
Tema 1: Primera aproximació a la noció de «religió»
1.1. «Religió», un terme europeu. Evolució dels usos del terme i dificultats. 1.2. Sobre l'etimologia de la paraula llatina «religio»: de Ciceró a Zubiri.
Tema 2: L'estudi del fet religiós i la ciència moderna de les religions
2.1. Introducció a la història de l'estudi del fet religiós. 2.2. La ciència moderna de les religions i alguns dels seus principals representants: a) Max Müller (1823-1900): la mitologia natural. b) Edward Burnett Taylor (1832-1917): l'animisme. c) James George Frazer (1854-1941): la màgia. d) Émile Durkheim (1858-1917): el totemisme i la interpretació sociològica de la religió. e) Wilhelm Schmidt (1868-1954): el monoteisme primitiu. 2.3. Alguns resultats d'aquest període i valoració crítica.
Tema 3: Introducció al mètode fenomenològic i la seva aplicació al fet religiós
3.1. Primera aproximació al mètode fenomenològic. 3.2. Aportacions de la fenomenologia a l'estudi del fet religiós i orígens de la fenomenologia de la religió com a disciplina.
UNITAT 2: Vers una comprensió del fenomen religiós a partir d'algunes de les seves manifestacions
Tema 4: El sagrat i el profà, a partir de Mircea Eliade (1907-1986)
4.1. La distinció fonamental entre el sagrat i el profà, en l'espai i el temps: la <i>fundació del món</i> i el <i>temps de l'origen</i> . La <i>hierofania</i> com a <i>ontofania</i> . 4.2. Els ritus d'iniciació i el simbolisme <i>mort-renaixement</i> . 4.3. Mite i realitat. 4.4. L'home modern i la dessacralització.
Tema 5: El Sant i l'experiència del «numinós», a partir de Rudolf Otto (1869-1937)
5.1. El relleu històric de l'obra <i>Das Heilige</i> de Rudolf Otto i les seves aportacions principals a l'estudi del fet religiós. 5.2. El racional i l'irracional en la idea de Déu. 5.3. La noció de «numinós» i el <i>mysterium tremendum et fascinans</i> .
Tema 6: El sacrifici i l'expiació, a partir de René Girard (1923-2015)
6.1. Introducció a la teoria mimètica de René Girard. 6.2. La violència i el sagrat: el sacrifici. 6.3. El boc emmissari, la revelació bíblica i el cristianisme.
Tema 7: La consciència religiosa i la secularitat. Catalunya, s. XXI
7.1. Aspectes del sagrat en la secularitat: Raimon Panikkar 7.2. Déu i el quotidià, avui: Lluís Duch

METODOLOGIA DOCENT

Aspectes metodològics generals de l'assignatura

Metodologia Presencial

Ensenyament-aprenentatge presencial:

- exposició del professor.
- exposició de l'estudiant.
- debats.
- participació en exercicis pràctics.
- examen final (escrit).

Ensenyament-aprenentatge dirigit:

- lectures orientades.
- tutories individuals.
- treball escrit individual i exposició a l'aula.

Ensenyament-aprenentatge autònom:

- lectures complementàries proposades pel professor.
- estudi personal.
- cerca d'informació i materials.

RESUM D'HORES DE TREBALL DE L'ALUMNAT

MODALITAT PRESENCIAL			
Treball a l'aula		Treball o activitats fora de l'aula	
Classes teòriques	25h	Treball personal de l'alumne	36h
Classes pràctiques / Tutoria col·lectiva	5h	Tutories personalitzades	2h
Examen	2h	Estudi per a l'examen	5h
CRÈDITS ECTS: 3			75 h

AVALUACIÓ I CRITERIS DE QUALIFICACIÓ

MODALITAT PRESENCIAL		
ACTIVITATS D'AVAUACIÓ	CRITERIS	PES
Participació activa i comentari de textos a l'aula	Participació activa en les preguntes i exercicis proposats. Capacitat de comprendre les idees fonamentals d'un text. Capacitat de plantejar, a partir dels textos, qüestions en relació amb els altres continguts de l'assignatura.	25%
Treball escrit, consistent en la realització d'una recensió i	Capacitat analítica i sintètica en relació a un text important o un tema significatiu	35%

comentari personal d'un llibre acordat entre l'alumne i el professor	relatiu a algun dels continguts de l'assignatura. Bona redacció i metodologia adequada a un treball acadèmic. Capacitat d'adoptar un punt de vista personal i crític.	
Examen final escrit	Capacitat d'exposició i desenvolupament coherent d'alguns temes essencials de l'assignatura proposats a partir d'un temari lliurat prèviament als alumnes. Bona redacció i expressió escrita. Capacitat de síntesi dels principals continguts de l'assignatura. Capacitat d'adoptar un punt de vista personal i crític.	40%

*Per a poder realitzar la prova escrita tant de la convocatòria ordinària com extraordinària cal haver realitzat la resta d'activitats que són objecte d'avaluació.

CONVOCATÒRIA EXTRAORDINÀRIA (PRESENCIAL):

Els criteris d'avaluació són els mateixos que en la convocatòria ordinària, per la qual cosa cal aportar totes les activitats d'avaluació considerades en el curs. Es guardaran les notes de les activitats realitzades, a l'espera de que es realitzin les activitats pendents. En aquesta avaluació s'aplicaran els mateixos criteris de ponderació que en l'avaluació ordinària.

BIBLIOGRAFIA

Bibliografia Bàsica

Materials per a l'aula:

Dossier de textos preparat pel professor.

Alguns manuals de referència:

Jean GREISCH, *Le buisson ardent et les lumières de la raison. L'invention de la philosophie de la religion*, 3 vols., Paris: Cerf 2002-2004.

Juan de Sahagún LUCAS, *Fenomenología y Filosofía de la religión*, Madrid: BAC 2005.

Juan MARTÍN VELASCO, *Introducción a la fenomenología de la religión*, Madrid: Trotta 2006.

José Luis SÁNCHEZ NOGALES, *Filosofía y fenomenología de la religión*, Salamanca: Secretariado Trinitario 2003.

Traduccions d'algunes obres essencials:

Mircea ELIADE, *El sagrat i el profà*, Barcelona: Fragmenta 2012.

René GIRARD, *Los orígenes de la cultura*, Madrid: Trotta 2006.

Gerardus van der LEEUW, *Fenomenología de la religión*, México: FCE 1964.

Rudolf OTTO, *Lo santo. Lo racional y lo irracional en la idea de Dios*, Madrid: Alianza 32016.

Bibliografia Complementària

Émile BENVENISTE, *Vocabulario de las instituciones indoeuropeas*, Madrid: Taurus 1983.

Rémi BRAGUE, *Sobre la religión*, Madrid: Didaskalos 2019.

Lluís DUCH, *Religió i comunicació*, Barcelona: Fragmenta 2010.

Lluís DUCH, *Antropologia de la vida quotidiana 4.1. Armes espirituals i materials: Religió*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat 2001.

Lluís DUCH, *Antropologia de la vida quotidiana 1. Simbolisme i salut*, Barcelona: Abadía de Montserrat 1999.

- Émile DURKHEIM, *Las formas elementales de la vida religiosa*, Madrid: Alianza 2003.
- Mircea ELIADE, *Tratado de historia de las religiones*, 2 vol., Madrid: Cristiandad 1974.
- Mircea ELIADE, *Historia de las creencias y de las ideas religiosas*, 4 vol., Madrid: Cristiandad (vols. 1-3) / Barcelona: Herder (vol. 4) 1978-1996.
- Mircea ELIADE, *El mite de l'etern retorn. Arquetips i repetició*, Barcelona: Fragmenta 2014.
- Mircea ELIADE, *Mito y realidad*, Barcelona: Kairós 2017.
- James George FRAZER, *La rama dorada. Magia y religión*, Madrid: FCE 1951.
- Sigmund FREUD, *Tótem y Tabú*, Madrid: Alianza 2011.
- René GIRARD, *El misterio de nuestro mundo*, Salamanca: Sígueme 1982.
- René GIRARD, *La violencia y lo sagrado*, Barcelona: Anagrama 1983.
- René GIRARD, *Mentira romántica y verdad novelesca*, Barcelona: Anagrama 1985.
- René GIRARD, *El chivo expiatorio*, Barcelona: Anagrama 2006.
- René GIRARD, *Aquél por el que llega el escándalo*, Madrid: Caparrós 2006.
- René GIRARD, *El sacrificio*, Madrid: Encuentro 2012.
- Manuel GUERRA GÓMEZ, *Historia de las religiones*, Madrid: BAC 1999.
- Jean GRONDIN, *La filosofía de la religión*, Barcelona: Herder 2010.
- Martin HEIDEGGER, *El ser y el tiempo*, México: FCE 1971.
- Martin HEIDEGGER, *Estudios de mística medieval*, Madrid: Siruela 1997.
- Martin HEIDEGGER, *Introducción a la fenomenología de la religión*, Madrid: Siruela 2005.
- Edmund HUSSERL, *Fenomenología* (ed. F. Perenya Blasi), Barcelona: Edicions 62 1999.
- Edmund HUSSERL, *Ideas relativas a una fenomenología pura y a una filosofía fenomenológica*, México: FCE 1962.
- Max MÜLLER, *Mitología comparada*, Barcelona: Visión Libros 1982.
- Raimon PANIKKAR, *Fe, hermenèutica, paraula*, Barcelona: Fragmenta 2016.
- Raimon PANIKKAR, *Religió i religions*, Barcelona: Fragmenta 2011.
- Raimon PANIKKAR, *Mite, símbol, culte*, Barcelona: Fragmenta 2009.
- Raimon PANIKKAR, *Mística, plenitud de vida*, Barcelona: Fragmenta 2009.
- Christine ORSINI, *René Girard*, Paris: Que sais-je? 2018.
- Daniel L. PALS, *Ocho teorías sobre la religión*, Barcelona: Herder 2013.
- Rudolf OTTO, *Ensayos sobre lo numinoso*, Madrid: Trotta 2009.
- Rudolf OTTO, *Mística de Oriente y Occidente: Sánkara y Ekhart*, Madrid: Trotta 2014.
- Geo WIDENGREN, *Fenomenología de la religión*, Madrid: Cristiandad 1976.
- Xavier ZUBIRI, *Sobre la religión*, Madrid: Alianza 2017.